
Artikler Nr. 3 - 1999 - 5. årgang

Gardshistorie for Hexeberg 2

Vi trykket i forrige nummer av Artikler første del av gardshistorien for Hexeberg, som Thor Hexeberg har skrevet. Her følger del 2. Som vi skrev i forrige nummer, er det hyggelig om medlemmer av historie-laget kommenterer artiklene.

Nedre Hexeberg, g.nr. 86, br.nr. 2

Nedre Hexeberg ble delt ved skylddeling i 1847, og den fraskilte delen solgte Kristian Kristiansen til sin nevø Kristian Johannessen, 1811 - 1880, Han var fra Rud i Gjerdrum og gift med Maren Hansdatter Flatner, 1820 - 1901, fra Gjerdrum. Barn: Jens Kristian, 1849 - 1930 (se nedenfor), Hans Jakob, 1852 - 1929/30, gift 1. gang med enka Dorteia Knutsdatter Åmot i Gjerdrum (hun var fra Trolsnes), gift 2. gang med Kristine (Stina) Elton fra Holter, drev en tid Åmot, Martin, 1856 - 1919, gift med Kaia Mathilde, Ole f. 1859, Erik 1861 - 1922, gift med Randine Sørby. Kristian skjøtet denne garden i 1878 til sin sønn.

Jens Kristian Kristiansen, 1849 - 1930, gift 1. gang med Karen Kristine Jensdatter fra Gauterud i Gjerdrum, f. 1846. Barn: Hans, f. 1876 i Gjerdrum, gift med Inga Semmerud, Kristian, 1879 - 1958 (se nedenfor), Martha, 1882 - 1950, gift med Kristian Fladby i Gjerdrum, Ole Mical, 1882 - 1901, Casper, 1887 - 1957, gift med Anna, dro til Amerika, Anna Othilie, 1891 - 1960, gift med Søren Ask fra Gjerdrum, kjøpte Låvegg i Nes. Jens Hexeberg ble gift 2. gang med Thea Hansdatter Gutu, 1854 - 1932, fra Holter (hun var fra Trugstad). I dette ekteskapet ble det ingen barn.

Etter Jens hadde sønnen Kristian Hexeberg, 1879 - 1958, garden noen år. Han var en tid i Amerika, og var gift med Anna fra Strand på Møre. Men det var likevel Jens Hexeberg som i 1910 utstedte skjøte på eiendommen til Laurits Borgen, 1862 - 1951. Han var gift med Elise Heien, 1876 - 1951. Barn: Ingeborg, 1902 - 1973, gift med Sigurd Hexeberg på Semmerud, Hanna, Ella, Kristoffer, Håkon, Solveig. Det var også noen barn som døde små.

Laurits Borgen solgte garden til Kasper Kurland, 1859 - 1945. Familien hans var fra Blaker. Kurland hadde en datter som het Karoline og som ble gift med Olaf Rovelstadmoen. De flyttet til Amerika.

Kasper Kurland solgte eiendommen i 1921 til Ole Rovelstadmoen, 1871 - 1954, fra Nord-Odal. Han var gift med Julie Pedersen, 1878 - 1955. Barn: Olaf, f. 1897, gift med Karoline Kurland (se ovenfor), Johan, 1899 - 1986, Kaare, 1901 - 1977 (se nedenfor), Selma 1906 - 1983, gift med Karl Hexeberg fra nabogarden. De kjøpte Gystad i Ullensaker i 1928.

I 1952 overtok Kaare Rovelstadmoen, 1901 - 1977. Han var ugift. I 1967 gikk det et stort leirras på Nedre Hexeberg. 400.000 kubikkmeter raste ut i Leira, som ble demmet opp i en lengde av 400 meter. Avdelinger fra Ingeniørvåpenet greide å sprengte opp elveløpet. Delvis i forbindelse med raset planerte Kaare Hovelstadmoen ca. 50 mål på garden.

Da han døde, overtok hans søsken, Johan Rovelstadmoen, 1899 - 1986 og Selma Hexeberg, 1906 - 1983 (se nedenfor). Johan Rovelstadmoen var ugift.

Den nåværende eier Bjørn-Egil Hytjan, f. 1956, overtok garden i 1985. Han er sønn av Rolf og Gerd Hytjan. Gerd er datter av Karl Hexeberg og Selma f. Rovelstadmoen. Bjørn-Egil er gift med Kirsten Sennels, f. 1960. Hennes familie er dansk. Barn: Ola, f. 1987 og Marte, f. 1989. Bjørn-Egil har planert 20 mål og dyrket opp 30 mål på garden. Sammen med naboen har han også bygd ny vei.

Førøvrig har Bjørn-Egil og Kirsten gjort store forandringer med husene på

garden. Det ble bygd ny hovedbygning i 1986, korntørke og driftsbygning. Videre er noen av de gamle uthusene restaurert. Eierne satser på melkeproduksjon med kvote på 23 kuer. Fjøset er meget moderne og er for en stor del basert på datastyring. Stabburet på garden er gjort om til leilighet for avløser og et regnskapskontor som Kirsten driver.

Av gamle møbler kan nevnes et par senger som fremdeles er i bruk. Garden er nå på 249 mål dyrket mark og 121 mål skog. Bjørn-Egil leier dessuten 150 mål havn i Nannestad. I tillegg til gardsbruket arbeider Bjørn-Egil som brannformann i Nannestad brannvesen.

Øvre Hexeberg, Oppigarn, g.nr. 86, br.nr. 3

Den såkalte Landkommisjonen av 1661 nevner tre brukere på Hexeberg. Det er Torbjørn, som bodde på Nedre Hexeberg, Embret og Gulbrand, som bodde på Øvre. Det er trolig at Gulbrand drev den garden som senere fikk br. nr. 3. Gulbrand var sannsynligvis bror av Embret på den andre Oppigarn. Han er ikke nevnt i 1664, og var vel død da. Vi vet ikke hva hans kone het, men et manntall i 1666 nevner barna Jon (se nedenfor) og Ole, født ca. 1636, som visstnok kom til en gard i Lier. Men det var også en datter som het Marte, som ble gift med Torbjørn Olsen på Nedre Hexeberg.

Den neste brukeren av denne garden ble Jon Gulbrandsen (se ovenfor). Han var født ca. 1634 og er i 1666 kalt husmann, men han var ikke husmann i den senere betydningen av ordet. Jon levde i 1701, da vi har en folketelling. Han var gift i allfall to ganger. Navnet på hans første kone kjenner vi ikke, men med henne hadde han sønnen Ole, f. ca. 1667. Jons annen kone het Gunhild Gundersdatter, og hun døde visst i 1719, 62 år gammel. Jon og Gunhild hadde disse barna: Hans, f. ca. 1690, Klemet (se nedenfor) og Pål, f. ca. 1700.

Den neste brukeren på denne garden ble Jons sønn Klemet Jonsen, f. ca. 1697. Han giftet seg i 1719 med Ingeborg Håkensdatter, og han overtok vel garden

omtrent på denne tiden. Ingeborg døde i 1770. Vi vet om disse barna: Håken, f. 1723, ble husmann på Bjørke, Ole, f. 1725, kom også til Bjørke, visstnok som husmann, Jon (se nedenfor), Eli, f. 1729, gift med Knut Flatner i Gjerdrum. Klemet fikk i 1728 skjøte på en part i Hexeberg. Det gjaldt en del av kronens (kongens) eiendom her i garden. Ved skiftet etter Klemet og Ingeborg i 1759 er denne parten på 2 ½ lispund tunge.

Den neste brukeren er Klemets sønn Jon Klemetsen, født ca. 1730. Han døde sannsynligvis i 1798. Hans første kone het Ingeborg Olsdatter. Med henne hadde han barna Marte, gift med Tomas Sørli i Sørum, Lisbet, f. 1760, Anne, f. 1763, gift med Kristian Eriksen Esval. Jon ble gift for 2. gang med Marte Madsdatter, f. sannsynligvis 1738 og død 1773. Med henne hadde han sønnen Klemet, som ikke kom til å overta garden. Jon giftet seg 3. gang i 1774 med Gunhild Andersdatter, f. ca. 1750, fra Bjørke eller Bjørkemoen. Med henne fikk han fem barn: Hans, 1776 - 1821, Gulbrand, f. 1779, Ingeborg, f. 1781, gift med Gullik Kristoffersen Ringned i Skedsmo, Håken, f. 1787 og Anders, f. 1793.

Jon Klemetsen fikk i 1772 bygselbrev av kanselliråd Hersleb på en del av Hexeberg. Det gjaldt Katedralskolens eiendom i garden. I 1778 tinglyste Jon og hans nabo Nils Nilsen på Øvre Hexeberg et delingsdokument. Det gjaldt jorda til de to gardene. Oppigarn hadde da vært delt i over 100 år, så det var vel bare for å få denne delingen formelt i orden at de satte opp dette delingsdokumentet.

Det ble holdt skifte etter Jon i 1798, og det ble en omstendelig affære, ettersom det var barn i tre ekteskap. Straks Jon var død, giftet Gunhild Andersdatter seg igjen med Søren Henriksen, 1767 - 1837, fra Nedre Hexeberg. Søren og Gunhild fikk ingen barn. Søren giftet seg igjen med Gubjörg Dorteia Hansdatter, f. 1791, fra Rud i Gjerdrum, og heller ikke i dette ekteskapet ble det noen barn. De opprettet i 1830 et

testamente der det ble bestemt at den lengstlevende skulle sitte i uskiftet bo.

I 1801 fikk Søren Henriksen skjøte på den delen av Øvre Hexeberg som tilhørte Katedralskolen. Han ble altså den første selveieren på denne garden. Skjøtet er utstedt av stiftamtman Kaas, og kjøpesummen var 875 riksdaler. Søren utstedte en pantobligasjon på 675 riksdaler, så han har altså greid å betale 200 riksdaler kontant. Det var en betydelig sum den gangen. Underskriften på pantobligasjonen ser slik ut:

Søren S:H:S Henriksen,
med påholden penn.

Dette tyder på at Søren ikke var særlig skrivekyndig. Den siste s'en står for -sønn.

I 1833 solgte Søren Henriksen br.nr. 4 Haugerud til Kristoffer Pedersen. Hauge-
rud var en egen eiendom til 1871, da Peder Halvorsen kjøpte dette stedet tilbake til Oppigarn.

Gubjörg giftet seg igjen allerede i 1838 med Peder Halvorsen, som overtok Oppigarn. Peder var født i 1796 og døde i 1871. Kirkeboka oppgir at han var fra Enger i Skedsmo, men bodde på Lunder i Sørumsdal da han giftet seg. Peder var da enkemann, men han hadde en datter som het Mari, f. ca. 1821, som ble gift med Hans Eriksen fra Ullring i Skedsmo (kanskje fra en plass under Ullring). Peders datter Mari må ha blitt med til Hexeberg, for i 1843 er det tinglyst en kontrakt om at hun skal ha føderåd av garden. Peder giftet seg ennå en gang, og hans siste kone het Berte Olsdatter, 1799 - 1880. Hun var født på Børke, og der døde hun også. Berte var enke da hun giftet seg med Peder. Som tidligere nevnt kjøpte Peder eiendommen Haugerud (86/4) tilbake til garden.

I 1868 ble det opprettet et testamente mellom Peder og Berte, men det er litt uklart hva det nøyaktig inneholdt. Men i egenskap av "testamentarisk arving" til det Peder Halvorsen eide i Hexeberg, kjøtet i 1872 Berte Olsdatter garden til Ole Hansen Hasler, 1826 - 1910 for 1.800 speciedaler. Han var gift med Anne Gurine Hansdatter, 1830 - 1923. Oles datter Berthe,

som ble gift med Theodor og overtok Søndre Hexeberg, har fortalt at Ole Hansen var født i Leirsund og var sønn av rokke-
maker Hans Nilsen Ullringeie, fra Sundstua under Ullring. Berthe fortalte videre at Ole Hansen kom til Øvre Hexeberg til sin onkel Per (Peder) Hexeberg og hans kone Gubjörg. Ole er kalt Ole Hansen Hasler, men vi vet at han og familien bodde noen år på Risebru i Ullensaker, hvor hans eldste datter Berthe er født. Hun fortalte at faren hennes var gardsbestyrer, og i en preste-
attest fra Eidsvoll i 1874 er han kalt gårds-
fullmektig. Det må ha vært hos arkitekt Malthe på Risebru. Han kjøpte senere Hasler i Eidsvoll, og Ole og hans familie ble med dit. De fleste barna er født i Eidsvoll.

Ole fikk kjøte på Øvre Hexeberg i 1872, og han flyttet dit det året med familien. De to yngste barna, Gunvald og Laura, er født i Frogner. Oles kone het Anne Gurine Hansdatter, og kirkeboka oppgir at hun var født på Bjørke i 1830, og ble gift med Ole i 1852. Berthe (deres datter) fortalte at Anne Gurine kom til Kristoffer på Nedre Hexeberg som småjente og vokste opp der. Hun er da også kalt Anne Gurine Hansdatter Hexeberg da hun giftet seg. Ole og Anne Gurine fikk disse barna: Berthe Marie, 1854 - 1952, var født på Risebru i Ullensaker og ble gift med Theodor Kristoffersen fra Nedre Hexeberg, de kom til Søgarn (86/6), Hans, 1857 - 1891, gift med Agnes Larsen, ble kjøpmann i Gamlebyen i Oslo, Karl, født 1859 i Eidsvoll (ble kalt C.O.), gift med Hanna Hansen, ble kjøpmann i Oslo, Oskar, 1862 - 1948, overtok garden (se nedenfor), Petter, f. 1864, gift med Mina Rud fra Gjerdrum, kom til Oslo, ansatt hos Mustad, Hanna, f. 1866 i Eidsvoll, død ung, Martin, f. 1868 i Eidsvoll, gift med Helga Mørk fra Oslo, kaffeselger, Thea Amalie, 1871 - 1965, gift med avdelingssjef Einar F. Nilsen i Oslo, Gunvald, f. 1873, gift med Anna Nilsen, var murer på Greaker, Laura, 1875 - 1877. Ole Hansen døde i 1910 og Anne Gurine i 1923. Begge flyttet til Thorvald Meyersgt. i Oslo

på sine gamle dager og døde hos sin datter Thea Amalie.

Ole Hansen skjøtet eiendommen i 1904 til sin sønn Oskar O. Hexeberg, 1862 - 1948, gift med Amalie Larsdatter Semmerud, 1863 - 1954. Barn: Ingvald, 1886 - 1974, overtok garden (se nedenfor), Laura, 1887 - 1960, gift med Laurits Frogner, Torleif, f. 1890, død 96 år gammel, gift med Borghild fra Skotselv, Harald, f. 1893, ugift, Sigurd, 1896 - 1980, gift med Ingeborg Borgen, overtok Semmerud hvor hans mor var fra, Einar, f. 1897, gift med Barbro Eid, forpaktet en tid Åmot i Rælingen sammen med sin bror Birger, var senere sagbruksarbeider og bor nå i Strømmen, Birger, 1899 - 1979, ugift, forpakter sammen med broren Einar, Karl, 1901 - 1920, ugift.

Oskar bygde i sin tid nye hus på Oppigarn, og han hadde flere kommunale tillitsverv. I 1926 solgte han garden til sin eldste sønn Ingvald Hexeberg, 1886 - 1974, gift med Helga Kanuta Ruud fra Frogner, 1896 - 1941. Barn: Eva, f. 1927, gift med Ivar Antonsen, de bor i Leirsund, Ole, f. 1928, overtok garden (se nedenfor), Anni, f. 1931, ugift, bor på Kløfta, Finn, f. 1933, gift med Maien Thorhild Ødeby, bor på Enebakkneset, Arne, f. 1935, gift med Kari Henriksen, de bor i Gjerdrum.

Ingvald har bygd nytt fjøs på eiendommen, og i 1961 solgte han til sin sønn Ole Hexeberg, f. 1928, gift med Edel Helga Hexeberg, 1912 - 1972 fra Nedre Hexeberg. Barn: Thorild, f. 1951, (se nedenfor), Arve, 1954 - 1955. Thorild er gift med Arnulf Lerberg, f. 1945, fra Nannestad. Barn: Elin Marie, f. 1974, Ole Håvard, f. 1976.

På garden finnes ennå noen gamle møbler, bl.a. et skatoll, en dragkiste og to gyngestoler.

Det er Ole, Thorild og Arnulf som nå eier garden sammen. De har bygd låven og utført en del bakkeplanering. I 1985 kjøpte de den andre Oppigarn (86/5), og hele eiendommen er nå på 354 mål innmark og 360 mål skog og utmark. Eierne driver med husdyrproduksjon.

Haugerud, g.nr. 86, br.nr. 4

Haugerud var en liten eiendom som lå mellom husmannsplassen Myrbo og Oppigarn, men det er ingenting som tyder på at stedet har vært husmannsplass. Einar Hexeberg (f. 1897) sier at han har sett merker etter hus og en brønn.

Søren Henriksen Oppigarn solgte Haugerud i 1833 til Kristoffer Pedersen, som er kalt Kristoffer Pedersen Esval, men som vi ellers ikke vet noe mere om, bortsett fra at han i matrikkelen av 1838 er oppført som eier av Haugerud.

Kristoffer skjøtet i 1854 denne eiendommen til en som het Lars Olsen, som vi heller ikke vet noe om. Men han bodde tydeligvis ikke her i 1865, siden folketellingen ikke har noen opplysninger om Haugerud. Men i 1857 er det tinglyst en obligasjon fra Peder Halvorsen Hexeberg til arvingene etter hans kone Gubjörg Hansdatter, og her er disse arvingene nevnt: Karen Kristine Teodorsdatter, Lars Olsen Rud i Gjerdrum og Nils, Ole, Erik, Lars og Gulbrand Teodorssønner Haugerud. Det er vel rimelig å tro at disse hadde en eller annen tilknytning til Haugerud under Hexeberg. I 1871 får Peder Halvorsen på Oppigarn (86/3) auksjonsskjøte på Haugerud, som siden har hørt sammen med 86/3.

Øvre Hexeberg, g.nr. 86, br.nr. 5

Skattematrikkelen av 1647 nevner to brukere på Hexeberg-gardene. De het Hans og Embret. Hans bodde på Nedre Hexeberg. Men i 1661 er det oppført tre brukere på Hexeberg, Embret, Gulbrand og Torbjørn. De to første drev Oppigarn, og den delen som senere fikk bruksnummer 5, drev Embret (Jonsen?). Han var født helt i begynnelsen av 1600-årene og døde sannsynligvis omkring 1670. Hans kone het Anne, og i 1677 er nevnt at enka Anne skylder "landskatt", dvs. landskyld, til rektor i Kristiania, dvs. Katedralskolen.

Av Embret og Annes barn vet vi om Tarald, som kom til Gran og Mads som var i det militære i 1677 (det var samtidig med

den skånske krig, som også ble kalt Gyldenløve-feiden). Mads overtok senere garden (se nedenfor). Manntallet av 1666 fører bare opp gutter, og i tillegg til Mads er nevnt Kristoffer og Pål, begge født i 1660-årene. Embret hadde også en datter Barbro, som ble gift med Jakob Olsen, som senere overtok garden (se nedenfor). Den såkalte landkommisjonen av 1661 oppfører en Gulbrand sammen med Embret. Det er mulig at de to var brødre, og at Gulbrands etterkommere drev en part av Hexeberg, sannsynligvis den andre Oppigarn.

Det ser ut til at Embrets sønn Mads Embretsen overtok denne garden, sannsynligvis da faren døde. Mads var født ca. 1650, og han er ikke nevnt i folketellingen av 1701, så han var vel død før den tid. Vi kjenner ikke navnet på hans kone, men i 1725 ble en Sofie Madsdatter "absolveret" for å ha født barn utenom ekteskap. Det er trolig at hun var datter av Mads Embretsen. Hun var født ca. 1693.

Den neste brukeren av denne garden ble en svoger av Mads, Jakob Olsen. Han var født i 1647 eller 1648 og døde i 1723. Han var gift med Barbro Embretsdatter, som også må være født omkring 1647. Hun døde i 1725. Vi vet om ett barn, datteren Marte (se nedenfor).

I 1711 er Jakob ført opp som bruker sammen med sin svigersønn Torbjørn Brynildsen, som senere overtok garden. Torbjørn var fra Bjørke, og var født omkring 1670 (selv om kirkeboka oppgir at han var 100 år gammel da han døde i 1762). Torbjørn var gift med Marte Jakobsdatter Hexeberg (se ovenfor). Av Torbjørn og Martes barn kjenner vi: Lars, som bodde på Bjørke, Maren, gift med Ole Berg i Hakadal, Dorte, f. 1713, gift med Lars Gulbrandsen, kom til en plass under Bjørke, Håken, f. 1716, kom også til en plass under Bjørke (Jensrud?), Pål, 1716 - 1717 (Håkens tvillingbror), Klemet, f. 1721, kom til Gaustad i Nittedal, og endelig Anne, gift med Augustinus Larsen her på Hexeberg (se nedenfor).

Torbjørn Brynildsen fikk i 1728, sammen med naboene Nils Iversen og

Klemet Konsen, skjøte på en del av Hexeberg. Det dreide seg om parten på 10 lispund som hadde vært krongods. Denne parten kjøpte kaptein Christian Leth av kongen i 1728 for 70 riksdaler og solgte samme år til de tre brukerne på Hexeberg for 107 riksdaler. Dette var den første delen av Hexeberg som ble selveie.

Det ble holdt skifte etter Torbjørn og Marte i 1743, mens begge var i live. Boet eide en liten part i Hexeberg som var kjøpt i 1728, og nettoformuen var på 15 riksdaler. Det dreide seg ikke akkurat om velstand. Torbjørn og Marte oppga sitt bo, som det heter, ved skiftet i 1743, og det ble svigersønnen Augustinus Larsen som fortsatte som bruker. Han var gift med Anne Torbjørnsdatter Hexeberg. Augustinus var født ca. 1710, og han døde i 1765. Annes fødsels- og dødsår er ikke kjent. Manntallet 1762 oppgir to barn, Barbro, som døde enten i 1765 eller 1768, 23 år gammel, og Dorte (se nedenfor). Augustinus Larsen fikk i 1763 bygselsbrev på en del av det som Katedralskolen eide i Hexeberg.

Augustinus døde i 1765. Det ble holdt skifte etter ham, og boet eide 2 ½ lispund tunge i Hexeberg (det er en del av det som kongen tidligere eide). Enka Anne tok føderåd, og eiendomsdelen gikk over til svigersønnen Nils Nilsen, som ble gift med Dorte Augustusdatter Hexeberg, f. ca. 1742. Dorte levde ennå i 1801, men kirkeboka for Sørums oppgir ikke noe dødsår. Nils og Dorte fikk et par barn som døde små, men de hadde også en datter som het Dorte, 1770 - 1797 (se nedenfor).

I 1765 fikk Nils bygselsbrev på Katedralskolens part i Øvre Hexeberg. I 1778 er det registrert en "deleforretning" mellom de to gardene Øvre Hexeberg. Gardene hadde jo vært delt i lang tid, men nå ble altså delingen tinglyst. Delingen gjaldt bare jordveien (se ellers under 86/3).

I 1790 utstedet rektor Treschow ved Katedralskolen bygselsbrev til Jakob Torersen på en fjerdedel av Hexeberg, dvs. ¼ av *hele* Hexeberg. Jakob var fra Heni i Gjerdrum, og han er vel den Jakob Hexeberg som døde i 1798, 50 år gammel.

Han ble gift med Dorte Nilsdatter Hexeberg, 1770 - 1797 (se ovenfor).

I det bygselsbrevet Jakob fikk i 1790 står det at Nils godvillig har "opplatt" garden til sin svigersønn mot å få livsopphold og nødvendig pleie for seg selv og sin hustru. Jakob og Dorte fikk disse barna: Torer, f. 1790, Anne, f. 1791 og Berte, f. 1794. Det er mulig at de også hadde en datter som het Kari, som i 1812 ble gift med Gunnar Svendsen Semmerud.

Det ble holdt skifte etter Dorte på nyåret 1798, og skiftetbrevet inneholdt en temmelig nøyaktig registrering av alt som fantes på garden. Det meste var ting som var vanlige på de fleste gardar omkring 1800, men vi kan spesielt merke oss et staup (beger) med bokstavene TES og en pokal med initialene ATD. Boet hadde mye gjeld, og mange av gjenstandene på garden ble skiftet "utlagt" til kreditorene. Men det er vel ikke sikkert at de forsvant fra garden. Boet eide en liten part i Hexeberg.

Dorte døde altså i 1797, og Jakob giftet seg igjen med Maria Jensdatter fra Tærud i Skedsmo, f. 1768. De fikk en sønn, Jakob, som døde ett år gammel.

Etter at Jakob døde, giftet Maria Jensdatter seg igjen med Hans Jakobsen, f. sannsynligvis 1773 (men han kan vel ikke være sønn av Jakob Torersen?) fra Gjerdrum. Han døde i 1814. Hans og Maria fikk flere barn: Jens, f. ca. 1800, Mari, f. 1801, gift med Hans Hansen Olstad i Ullensaker, Lars, f. 1802 (se nedenfor), Karen, f. 1806, Hans, f. 1812 (se nedenfor) og Hans Jakob, f. 1815 (etter farens død). Disse barna hadde også en halvbror som het Ole.

I 1801 fikk Hans Jakobsen skjøte på den delen av denne garden som hørte til Katedralskolen. Skjøtet var utstedt av stiftamtmann Kaas, og kjøpesummen var 775 riksdaler. Hans utstedte en pantobligasjon på 675 riksdaler for denne summen, og pantobligasjonen har denne underskriften:

Hans H:I:S Jakobsen,
med påholden penn.

Hans var i likhet med sin nabo Søren neppe særlig skrivekyndig. Bokstaven H står naturligvis for Hans, I er det samme som J og står for Jakob, mens S står for sønn. Med dette ble altså Hans Jakobsen den første selveieren på denne eiendommen.

Hans døde som nevnt i 1814, og det ser ut til at enka drev garden sammen med halvsøsknene Lars og Ole Hansen. Men det er trolig at garden nå ble delt i noen år. Lars Hansen var født i 1802 og døde sannsynligvis i 1851. Hans kone het Dorte Olsdatter, hun var muligens fra Nannestad og døde visst i 1847. Av barna vet vi om Hans Jakob, f. 1832, gift med Anne Eline Eriksdatter fra Gjerdrum (se nedenfor), Maria, f. 1838, gift med Hans Fossum, Marte (eller Marthea), gift med Erik Andersen Gran (født på Lund eller Lunder), Eline, f. 1844 og Anne. Det var vel Eline som ble gift med Hans Martin Rud i Gjerdrum.

Den andre delen av garden drev halvbroreren til Lars, Ole Hansen, 1797 - 1837. Han kom i 1832 fra Gjerdrum sammen med sin kone Anne Gulbrandsdatter, f. ca. 1802. Hun var fra Løvstad. De fikk tre barn: Nils, 1832 - 1846, Ole, f. 1835, gift med Anne Marie Vilhelmsdatter fra Fossum, og Elen. Ole fikk skjøte fra Lars Hansen på en del av Hexeberg i 1832, og det ble holdt skifte etter ham i 1838. Med jorda ble boet taksert til 500 speciedaler.

Anne Gulbrandsdatter giftet seg igjen med sin svoger Hans Hansen, f. 1812. Barn: Jakob, f. 1838 Hans og Anne flyttet visst til USA i 1854. Nå ble de to delene slått sammen igjen, og den neste brukeren av denne garden ble Lars Hansens eldste sønn Hans Jakob Larsen, 1832 - 1895, gift med Anne Eline Eriksdatter, 1824 - 1890, fra Sørums i Gjerdrum. Barn: Anne Dorthea, 1853 - 1881, Birgitte (Berte), f. 1855, gift med Karl Johan Jonsen Rud i Gjerdrum (fra Fet), Laurits (se nedenfor), Erik, død ung.

Hans Jakob stod som eier av denne garden til han døde. Da gikk den over til hans sønn Laurits Hansen Hexeberg, 1861 - 1923. Han var gift med Marie Høen, 1861 -

1911, fra Skedsmo. Barn: Laura, gift med Laurits Ausen, Hans, 1892 - 1977, Signe, 1895 - 1972, Erik. 1898 - 1966 (se nedenfor), Astrid, f. 1900, gift med Ingvald Aasnes, Thorstein, f. 1902 (se nedenfor).

Den neste eieren ble Erik Hexeberg, 1898 - 1966. Erik fikk skjøte på denne eiendommen i 1924 fra arvingene etter Laurits Hexeberg. Erik var ugift og drev garden sammen med sine søsken Hans og Signe. Disse to drev garden sammen etter Eriks død til Signe døde i 1972. Deres bror Thorstein Hexeberg, f. 1902, kjøpte da eiendommen. Han var gift med Nora Schøyen og eide Isingrud i Ullensaker. Nora Hexeberg solgte så garden i 1986 til naboene Ole Hexeberg og Thorild og Arnulf Lerberg, og dermed var denne garden slått sammen med 86/3.

Søndre Hexeberg, g.nr. 86, br.nr. 6

Denne garden er for størsteparten fraskilt Nedre Hexeberg 86/1, og ble overdratt til Theodor C. Hexeberg, 1848 - 1931, sønn av Kristoffer Hansen på Nedre Hexeberg. Theodor var gift med Berthe Hexeberg fra Oppigarn. Hun var født i Ullensaker og var datter av Ole Hansen på Øvre Hexeberg. Berthe var født i 1854 og levde helt til 1952. Theodor og Berte fikk sju barn: Karl Albert, f. 1877, død samme år, Karl, 1881 - 1946, bestyrer ved Sørums meieri, gift med Ester Reinholtsen, Oskar, 1883 - 1967, overtok garden (se nedenfor), Agnes, 1886 - 1899, Helga Marie, 1888 - 1893, død av skarlagensfeber, Ågot, 1892 - 1924, gift med Hagen Andreassen, Lillestrøm, Sigvald, 1894 - 1901. Berthe overlevde altså seks av sju barn.

Theodor og Berthe overtok Søgarn i slutten av 1870-årene. Det har visst vært hus der før, kanskje en utløe. Theodor bygde våningshuset som opprinnelig var en enetasjes laftebygning. Husmannsplassen Myrbo hørte opprinnelig til Øvre Hexeberg, men tilhørte senere Søgarn. Det er trolig at det var Theodor som kjøpte plassen med jorda.

I folketellingen fra 1891 er Theodor kalt gårdbruker og smed. Han drev mye i

smia, men smidde visst mest til gardens behov. Smia lå litt utenfor de andre husene på garden. Theodor hadde ikke skjøte på eiendommen, og så sent som i matrikkelen av 1904 står Kristian og Theodor Kristoffersønner oppført som eiere av 86/1 Nedre Hexeberg. Forklaringen er vel at de to brødrene var så godt forlikte at de ikke brydde seg om skylddeling. Men dette førte til at Oskar fikk problemer med skjøtet da han skulle overta. Han måtte ha påtegning fra arvingene etter sin bestefar Kristoffer.

Men i 1918 overtok Theodors sønn Oskar Th. Hexeberg, 1883 - 1967, gift med Johanne Skogvold, 1890 - 1978, fra Skedsmo. Barn: Alfhild, f. 1916, gift med Johannes Berg, kjøpte Fjeldbo i Frogner, Trygve, f. 1919, overtok garden (se nedenfor), Leif, f. 1921, meierist ved Fellesmeieriet, gift med Eva Helseth.

Oskar kjøpte i 1916 Semmerudstua (85/4). Dette var opprinnelig en husmannsplass, og det var lenge merker etter hus der. Oskar bygde også fjøset på garden i 1924 og dessuten bryggerhuset som ble brukt til opphold om sommeren. Et kart som hang i kammerset viste at garden i Oskars tid var på 96 mål, medregnet Semmerudstua.

I 1950 overtok hans sønn Trygve Hexeberg, f. 1919, gift med Magnhild Helgestad, f. 1924. Barn: Berit, f. 1951, gift med Stig Kilsand, Øivind, f. 1953, overtok garden (se nedenfor), Trond, f. 1956.

Trygve solgte i 1985 til sin sønn Øivind Hexeberg, f. 1953, gift med Mette Bergerud, f. 1960. Barn: Magnus, f. 1982, Ida, f. 1984.

Det skjedde store forandringer på Søndre Hexeberg mens Trygve og Øivind drev garden. 35 dekar er blitt bakkeplanert i 1959 og 1979, og det er dyrket opp 20 dekar av skogen. Garden er nå på 140 dekar dyrket mark og 72 dekar skog. Flere av de gamle husene er revet; den gamle låven, fjøset og bryggerhuset er borte, likedan smia. Til gjengjeld er det kommet redskaps- hus (1983) bygd på den gamle fjøsmuren, korntørke og rom for honningproduksjon. Nytt våningshus ble bygd i 1980, der bor Øivind og hans familie, og den gamle

bygningen ble bygd om i 1986, der bor Magnhild og Trygve. Ved siden av vanlig korndrift er det nå en del bikuber på garden. Øivind, som altså eier garden nå, er også transportsjef i firmaet Joh. Johansen i Oslo.

Husmannsplasser og husmannsfolk

En husmann var en jordbruksarbeider som hadde fått hus med litt jord til leie mot arbeidsplikt på den garden plassen hørte til. Husmannen eide altså ikke plassen og husene.

Det er nevnt noen husmenn under Hexeberg midt i 1600-årene, men disse var neppe husmenn i den senere betydning av ordet. Folketellingen av 1801 oppfører tre husmannsfamilier under Hexeberg. To av familiene kan plasseres på Tangen og Haugen, men tellingen oppgir ikke plassnavn, så derfor vet vi ikke hvor den tredje familien bodde. Kanskje dreier det seg om Myrbo, men det er usikkert.

Husmannen på den ikke identifiserbare plassen het Pål Jakobsen, f. ca. 1770, og hans kone het Kari Larsdatter, født ca. 1765. De hadde en sønn, Kristen, født ca. 1795. Det er ingenting å finne i kirkebøkene om denne familien, og det kan tyde på at de bodde her bare en kort tid. Men Pål er opp-ført som husmann med jord, så det dreier seg altså om en vanlig husmannsplass.

Sameia

Sameia lå like oppe i fjellkanten like før en kommer til Oppigarn. Navnet tyder på at plassen eller stedet har vært sameie til flere gardar, men i 1865 hørte plassen til Nedre Hexeberg (86/1). Nå bor Kåre og Johan Hexeberg i hver sin villa i nærheten av den gamle plassen. Johan har funnet rester av hus som stod her.

I 1865 het husmannen her Hans Jensen, f. ca. 1818, og han kom vel til Sameia i 1840-årene. Hans kone het Karen (Kari) Johanne Halvorsdatter, f. ca. 1814, og hun døde i 1870. Vi vet om tre barn: Jens Kristian, 1847 - 1852, og tvillingene Ole og Anne, f. 1851. Plassen er ikke nevnt i 1875 og var vel fraflyttet da.

Tangen

Plassen må være identisk med det jordet som heter Tangen og som nå hører til Søgarn. Et kart fra 1818 har med bare en plass under Hexeberg, og det er Tangen som lå inntil den bekken som danner grensen mot Semmerud.

I 1750-årene bodde en som het Tron Kristoffersen på Hexeberg-tangen. Hans kone het Ragnhild Gulliksdatter, og vi vet om to barn, Marte, f. 1759 og Jakob, f. 1762. I familien bodde også en soldatkone som het Anne Gulliksdatter, og hun er vel søster av Ragnhild. Det er mulig, men ikke sikkert, at de to Gulliks-døtrene er fra Nedre Hexeberg, ettersom Gullik-navnet ikke er så vanlig.

Kirkeboka nevner Hexeberg-tangen et par ganger mot slutten av 1700-årene. Marte Nilsdatter døde tre år gammel i 1781 og Marte Jonasdatter 78 år gammel i 1795. Men det er ikke mulig å finne noe mer om familene.

Folketellingen av 1801 oppgir tre husmannsfamilier under Hexeberg, og på den plassen, som sammenhengen viser må være Tangen, bodde Gunder Håkonsen. Han var født ca. 1750, og det var nok han som døde som legdslem (fattiglem) 80 år gammel i 1829. Folketellingen oppfører Kari Kjellsdatter som Gunders kone. Hun var født ca. 1733, og vi vet ikke om de hadde noen barn. Det var kanskje hun som døde i 1808 eller 1809, men det er usikkert. I 1811 giftet enkemannen Gunder seg igjen med enka Berte Gulbrandsdatter Hexeberg-tangen.

Hun bodde i Tangen i 1801, og var da kalt "innsitter" (leieboer) og dagleier. Det betyr at hun tok arbeid for dagbetaling. Berte var født ca. 1760, og det var vel hun som døde som fattiglem i 1843, 85 år gammel. Berte hadde i 1801 en datter utenom ekteskap, Mari Gundersdatter, f. ca. 1798, og hun giftet seg med Johannes Gundersen, som sannsynligvis fortsatte som husmann i Tangen. Johannes og Mari fikk en datter som het Mari, f. 1818. Plassen Tangen er ikke nevnt i 1865.

Myrbo

Myrbo hørte opprinnelig til Øvre Hexeberg, men har senere hørt til Søndre Hexeberg. Det var vel Theodor som kjøpte denne plassen.

I 1840-årene og senere het husmannen i Myrbo Ole Jørgensen, 1810-1878. Han var født på Gran-eie (dvs. en husmannsplass under Gran) og var enkemann da han giftet seg med (Ellen) Kjerstine Svendsdatter. Folketellingen av 1875 oppgir hennes fødselsår til 1812 og tellingen i 1891 til 1811. Hun var født i Aker eller Kristiania. Kjerstine var iglekone, og det betyr at hun satte igler på folk for å kurere sykdommer. Det dreide seg vel helst om tannverk. Kjerstine levde altså i 1891, men hun er ikke nevnt på Hexeberg i 1900. Vi vet om disse barna: Kristoffer, f. 1846, Ole, f. 1849, Bernt, f. 1851, Laurits, f. 1958. Folketellingen av 1891 nevner også en dattersønn, Anton, f. 1880. Karl Th. Hexeberg har fortalt at en av disse sønnene dro til byen og startet Olsen & Wangs Farvehandel i Grensen.

Myrbo er ikke med i folketellingen av 1900.

Haugen

Haugen hørte egentlig til Hexeberg 86/5. Plassen lå ved Enga, men ingen kan huske noen hus der. Kristian Eriksen, f. ca. 1760, bodde på plassen Haugen omkring 1800. Hans kone het Anne Jonsdatter, og vi vet om tre barn: Jon, f. ca. 1798, gift med Anne Gulbrandsdatter fra Berg-eie, Ingeborg, f. 1800, sannsynligvis død ung, Erik, f. 1804.

Noen flere husmenn på denne plassen vet vi ikke om.

Fjellet eller Fjellstua

Dette er det siste huset i Sørums, like før Ramdalen, som ligger i Gjerdrum. Folketellingen for 1865 oppfører som husmann her Hans Olsen, f. 1807. Kirkeboka oppgir at han er født på Hexeberg-eie, men vi vet ikke på hvilken plass. Hans giftet seg i 1832 med Anne Dorteia Olsdatter (folketellingen av 1865 skriver Hansdatter), f. ca. 1806,

død i 1874. Hun var født i Gjerdrum, men bodde på Yssen da de giftet seg. Hans og Anne kan ha kommet til denne plassen i 1830-årene. Av barna vet vi om Elen Maria, f. 1833, Karen Maria, f. 1835, Martin, f. 1837, Andrine, f. 1841, Anton, 1844 - 1864, død som fattiglem, Oline, f. 1846, Kjerstine, f. 1846 og Dorteia, f. 1850.

Som vanlig var, flyttet disse barna tidlig hjemmefra. Det kan vi se ved at de bodde på forskjellige steder i bygda da de ble konfirmerte. Noen steder er det nevnt at det var jord til Fjellstua, men i 1865 står det at Hans ble støttet av fattigvesenet og i 1875 at han ernærer seg ved jakt og fiske. I 1875 oppgir folketellingen som "innerst" (leieboer) i Fjellstua Håken Larsen fra Toten og hans forlovede, som var fra Sverige. Hans Olsen giftet seg igjen med Anne Olsdatter, som var fra Kjøla i Sverige. Folketellingen av 1900 opplyser at Hans ble understøttet av fattigvesenet. Einar Hexeberg (f. 1897) fortalte at Hans brant inne i Fjellstua. Det må ha vært i 1901. Anne kom senere til feieren, som bodde i Frydenlund i Sørums. **Thor Hexeberg**

Bli med på en rusletur!

Her foreligger nå sommerens turprogram i Blaker og Sørums historielag. Ta med deg venner og kjente og oppdag nye sider ved bygda vår!

Tirsdag 25. mai kl. 18.30: Fremmøte på parkeringsplassen ved Statoil i Lørenfallet. Rusletur langs Haldenveien over Nordlibrua – forbi sted for gammel bekkekvern. Der-etter se på en større ansamling av grav-hauger. Videre langs trasé for Øvre Fredrikshaldske Kongevei til Nordli. Se på gammel matklokke og høre den i bruk. Gå langs en av de eldste veiene i Sørums til hengebru over Asakbekken hvor vi tar kaffe og litt å biteti.

Torsdag 17. juni kl. 18.30: Fremmøte ved Blaker kirke. Rusletur til Fossmoen med gammel landhandel. Videre til Huseby gård og Haugtun skole med gamle gravhauger. Langs gamleveien forbi Svarstadgårdene til

Blaker Skanse og tilbake til kirken.
Kaffepause på Skansen.

Torsdag 19. august kl. 18.30: Fremmøte ved Sørums kirke. Rusletur forbi Solberg til Tangen. Videre langs kultur- og naturstien til Bingsund. Derfra over Bingen til kirken. Vi skal se på sted hvor lensebestyreren bodde til 1862. Videre gamle husmannsplasser, gammelt fergeleie og kirkegården. Kaffepause ved Glomma.

Lørdag 11. september kl. 10.00: Fremmøte ved biblioteket på Sørumsand. Kjenn din bygd – guidet tur med buss rundt i bygda. Påmelding til kulturkontoret innen 6. september.

Kulturminner og skogbruk

Skogbrukets kursinstitutt utgav i 1997 ei bok, "Kulturminner og skogbruk", med Harald Jakobsen og Jørn-R. Follum som hovedforfattere. Boka er blitt til i et samarbeid mellom Landbruksdepartementet og Riksantikvaren, og har skogeiere, skogsarbeidere og skogentreprenører som hovedmålgruppe. Men det er blitt en oversiktlig og flott bruksbok som også alle andre med kulturhistorisk interesse vil ha glede av.

Første kapittel om "Skogens innvandring" er skrevet av Helge Irgens Høeg, og gir en innføring i skogens historie fra den siste istid til i dag. Det vil si: Det gjøres nettopp et poeng av at det som i dag er skog slett ikke behøver å ha vært det i tidligere tider. Vi får en oversikt over klimaendringer og hvilke treslag som fantes i de ulike arkeologiske periodene eldre og yngre jernalder, middelalder og yngre tid.

I kapittel etter kapittel går så forfatterne gjennom ulike typer kulturminner som vi kan finne i skog. Hver type kulturminne blir først gitt en beskrivelse og deretter et avsnitt om hvordan vi helst kan oppdage det i dagens terreng. Til slutt er det til hvert avsnitt tegnet inn på et lite Norgeskart utbredelsen av funn og en tidsakse som viser hvilken tidsperiode kulturminnet kan være fra.

En oppramsing blir fort kjedelig, men jeg ser likevel ingen annen måte å vise hvor omfattende materiale denne boka inneholder. Av ulike typer bosettinger er det

kapitler om Steinalderboplasser, Gårdsanlegg, Stedsnavn, Finnebosettinger, samiske bosettingsspor og Assebakte graver og fylte ildsteder. Av ulike typer religionsuttrykk er det egne kapitler om Tro og tradisjoner, Helleristninger og helle-malerier, Skålgroper, Forhistoriske graver, Labyrinter, Offersteder, Kirkesteder og ødekirkegårder, Kolerakirkegårder, Varp og Runesteiner. Av ulike typer næringsvirksomhet er det kapitler om Dyrkingsspor, Kverner og møller, Setrer og sommerfjøs, Gjerder og steingarder, Skogshusvær, Fløtningsinnretninger, Sagbruk, Kullgroper og kullmiler, Jernutvinning, Tjærebrenning, Kalkproduksjon, Teglproduksjon og Steinbrudd. Av forsvarsanlegg er det kapitler om Bygdeborger, Borger og festninger og Veter. Innenfor området jakt og fangst heter kapitlene Jakt- og fangstinnretninger, Fangstanlegg for elg, Ulvestuer og Fiskeinnretninger. Og innenfor samferdsel er kapitlene Veier og veifar og Veimerker.

En skikkelig bruksbok

Når denne boka nå har ligget på nattbordet mitt i nærmere to år uten at jeg har fått lest den ferdig og anmeldt den før nå, er det ikke fordi den er kjedelig. Tvert imot. Teksten er forbilledlig enkel og informativ. Bildene er vakre og illustrerende. Og tegningene er klargjørende og fantasi-eggende. Innledningen til hvert kapittel presenterer et dikt av en norsk forfatter og et maleri av en norsk maler, begge med tilknytning til temaet som skal behandles. Alt er så gjennomført smakfullt og ordentlig at det er en ren nytelse å bla litt fram og tilbake og lese om det øyet fester seg ved eller som en er spesielt opptatt akkurat der og da.

For eksempel slo jeg ofte opp på kokegroper mens utgravingene på Haugtun fant sted høsten 1997. Om dette står det i boka følgende: "I nærheten av gårder fra eldre jernalder er det også svært vanlig å finne såkalte kokegroper med diameter på rundt to meter. Dette var utendørs steikeovner som var gravd ned i bakken. I gropa ble det bygd opp et bål av ved og stein og

når veden var brent opp, var steinene varme. Kjøtt og annen mat som skulle steikes, ble lagt ned i gropa og den ble deretter dekket til med torv og jord. Når kjøttet var ferdig stekt, ble dekket fjernet og maten tatt opp. I dag kan det mange steder sees rester av disse kokegropene som kull og steinfylte flekker i åkeren der ploegen har pløyet ned i dem."

Før jeg i 1998 skulle bli med Leif Mathisen og historielaget på rusletur til bygdeborgen i Holmselia ved Mork, kunne jeg blant annet lese følgende: "De norske bygdeborgene er vanligvis tolket som forsvarsanlegg eller kontrollposter. Før den norske staten vokste frem i vikingetiden og i den tidlige middelalderen besto landet av en rekke mindre selvstendige politiske enheter. Det er på bakgrunn av dette bygdeborgene må forstås. Ofte brukes betegnelsen høvdingedømmer om den politiske og økonomiske strukturen i disse samfunnene. Trolig har det tidvis vært en rekke konflikter mellom disse enhetene og folk har hatt behov for å ha steder hvor de kunne søke tilflukt og forsvare seg. En rekke av bygdeborgene var plassert ved strategiske punkter i landskapet. De kan også ha blitt brukt av høvdingen som ga punkter for kontroll med ferdsel og varer som skulle gjennom området han kontrollerte." I litteraturlista bak i boka henvises vi til Kalle Sognnes artikkel i Spor nr. 1, 1994, "Bygdeborger - tilfluktssteder og forsvarsverk i urolige tider".

Og da noen tidligere i år fortalte meg at det tidligere skulle ha vært drevet med teglproduksjon i Sandnesenga der jeg bor, slo jeg straks opp og kunne lese bl.a. følgende: "De periodiske kasseovnene ble oppført i naturstein. Gulv og vegger ble innvendig kledd med teglstein. Ovnene ble som regel bygd inn i en bakkeskråning og hadde rektangulær form. Frontveggen var bygget av tegl og var spesielt kraftig og hadde to eller flere fyringsåpninger. Disse fyringsåpningene gikk over i fyringskanaler som fortsatte i hele ovnenes dybde. Da steinen ble stablet, ble disse kanalene holdt fri. Innvending var ovnene sjelden større

enn ca. 40 m² og dybden kunne være fra 3 til 5 meter. Trekken i ovnen kunne styres gjennom fyråpningene og et arrangement av "kanaler" i stabelen med ubrent tegl fra bunnen og opp til toppen. Da teglet var stablet opp, ble det lagt på "tak" av stein, jord o.l. med åpninger for trekkanaler som kunne åpnes og lukkes. Brenningen tok som regel fra 6 til 10 dager. Oppvarming og avkjøling måtte foregå svært langsomt for at teglet ikke skulle sprekke. I dag kan ovner av denne typen tegne seg som tegl- eller steinsatte hull i bakken."

Slik anbefaler jeg flere å gå på oppdagelsesferd i denne boka "Kulturminner og skogbruk". God tur!

Svein Sandnes

Harald Jacobsen og Jørn-R. Follum:
Kulturminner og skogbruk
Skogbrukets kursinstitutt, Biri 1997

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida

Denne serien med Kristian Lieunghs opptegnelser fra sin oppvekst på Melvold i mellomkrigstida startet i nr. 1 - 1999. Og det er stoff nok til minst fem årganger til. Kanskje kan det ligge en oppfordring i artiklene om selv å skrive ned minner fra barndom og ungdom, eller intervjuere eldre som kan fortelle om hvordan det var i gamle dager. Også vår nærmeste historie er en viktig del av lokalhistorien.

Del 3: Mor

Mor var fra en gård i Gjerdrum. Hun hadde vokst opp i et hjem med mye sang, og hun sang ofte for meg. Jeg kan så vidt huske at hun spilte litt på gitar også. Hun var dessverre mye syk hele tiden. Hun fikk en alvorlig årebetennelse da jeg ble født og måtte ligge i lang tid etterpå. Den påkjenningen kom hun vel i grunnen aldri over.

Mor var også den som sørget mest over tapet av Erling, broren min som døde før jeg ble født. Han lå på Rikshospitalet, og mor og far var på bryllup på Myhrer da det kom beskjed fra sykehuset om at de burde komme dit fortrest mulig. Da de om-

sider kom til sykehuset, var Erling meget dårlig, og en liten stund senere døde han i mors armer. Det var et hardt slag både for mor og far, og mor kom nok aldri riktig over tapet av gutten. Hun fortalte meg senere at hver gang snøen kom om høsten, syntes hun at det var ekstra vondt å tenke på at Erling lå på kirkegården.

Mor var den yngste av en søskenflokk på åtte. Hun hadde to eldre søstre med familier som ikke bodde lenger unna enn at vi i blant kunne besøke dem søndag ettermiddag når vi kjørte med hest. Den eldste av dem bodde på Karterud i Skedsmo og den andre på Myhrer i Frogner.

Mor strikket og heklet mye, og hun var flink til det. Hun strikket utallige par strømper, sokker og votter til oss alle sammen. Det klarte hun til tross for sin dårlige helse og alt det andre hun hadde å gjøre. Hun vevet også mye. Det var blant annet fine åklær med nydelige mønstre og tepper av forskjellig slag. Hun vevet også tøy til skjorter og busseruller til far, min bror og meg. Hun vevet til og med vadmél til en sportsdress som jeg fikk da jeg gikk på middelskolen på Jessheim. Dressen ble sydd av en skredder og var både solid og pen. Mor var både arbeidssom og flittig, men vevingen måtte hun gi seg med ganske tidlig på grunn av dårlig helse.

Mor blir syk

Da mor var omtrent 50 år, fikk hun en voldsom neseblødning som doktoren så vidt klarte å stoppe. Hun mistet mye blod og var veldig dårlig. Jeg var tolv år den gang, men det gjentok seg senere og var antakelig et resultat av for høyt blodtrykk. Etter den tid hadde hun med visse mellomrom små «drypp» i hjernen, som det heter. Det var vel en form for hjerneblødning. Dette hendte mange ganger, og hver gang skjønte vi det på den måten at det gikk ut over taleevnen hennes. Hun fikk stadig større problemer med å forme ord og gjøre seg forståelig, og det var leit både for henne selv og oss hun ville snakke med.

Før dette skjedde leste mor mye for meg i ei bok som vi kalte «Svarteboka».

Den inneholdt mange bilder eller tegninger og morsomme og spennende stykker. Innholdet i boka var ikke så nifs som det kanskje kan høres ut på tittelen. Den bestod av en stor samling fra barnebladet «Børnetidende» fra mors barndom, og hun var født i 1878. Disse bladene var innbundet i en stor tykk bok med stive, svarte permer. Derav navnet «Svarteboka».

Den var som så mye annet fra den tiden trykket i gotisk skrift. Men det var det ikke noe problem for mor å lese, for det var hun vant til fra folkeskolen. Mor leste forskjellig for meg når hun hadde tid, og jeg koste meg veldig med det. Selv om jeg etter hvert husket innholdet i mye av det mor leste for meg, måtte hun lese stykkene om igjen og om igjen flere ganger. Noe av det syntes jeg var trist, mens andre ting kunne være både morsomme og spennende. Koselig var det i alle fall.

Mor blir svakere og dør

Etter hvert som årene gikk, ble mor stadig svakere, og ble bare sittende i en stol. Der satt hun og leste og heklet litt, men var nesten ikke ute av soverommet. Hun ble stadig svakere, og de to - tre siste årene hun levet lå hun til sengs helt hjelpeløs og greide ikke å få sagt et ord. I den perioden var jeg hjemmefra hele tiden. Jeg glemmer aldri hvor vondt det var når jeg måtte reise igjen etter et kort besøk å si farvel til mor. Hun greide så vidt å ta hånden sin i min, og jeg skjønnte at hun gjerne ville si meg noe, men hun greide ikke å få fram et ord.

Søstrene mine stelte mor hele tiden og utførte på den måten et stort og oppofrende arbeid. I lang tid måtte de stelle og mate henne som et lite barn. Like over nyttår 1946 ble hun dårligere, og om formiddagen den 11. januar sovnet hun stille inn, tre dager før hun ville ha fylt 68 år. Far og vi andre stod ved sengen hennes, og det var både trist og vemodig da vi så at det var forbi og at øynene hennes lukket seg. For henne var det sikkert en stor befrielse.

Kristian Lieungh

Kurs i gjenstandsregistrering

Tirsdag 2. februar arrangerte historielaget kurs i gjenstandsregistrering med konservator Karin Amundsen fra Fylkesmuséet som foreleser. Ni deltakere hadde funnet veien til Valstad Café, som også er det stedet det først skal foretas registrering.

Stiftelsen som skal eie Valstad bør hete Sørum bygdemuseum

Styret i historielaget vedtok på sitt møte 19. mai at den stiftelsen som skal eie Valstad Café gnr. 41, bnr. 21 bør hete "Stiftelsen Sørum bygdemuseum". Formålsparagrafen bør formuleres slik at også andre bevaringsverdige eiendommer i Sørum senere kan legges inn under stiftelsen.

Pilgrimsleden gjennom Sørum

Grunneierne Ola Brændjord, Jorun Østbye Nielsen og Fred Barbøl har nå undertegnet avtale med Sørum kommune som gir rett til ferdsel på den gamle pilgrimsleden via Gauteidvegen fram mot Frogner kirke.

"Totenmodellen" er aktuell også for bygdebok for Sørum

Hildur Roll Hansen og Svein Sandnes fra styringsgruppa for bosteds- og næringshistorien i Sørum deltok i et kurs på Toten økomuseum i bygdebokarbeid 18. og 19. mars. Det spesielle med "Totenmodellen" er at den legger mindre vekt på "gard" og "ætt" og mer vekt på "grend" og "befolkning". Mange nyttige tips å ta med seg tilbake fra erfarne bygdebokutgivere.

Sørumbåten er snart rensset og skal konserveres i inntil fem år

Stokkebåtkomiteén i Sørum kommune var på befaring på Sjøfartsmuséet for se på Sørumbåten 5. mai. En av konklusjonene fra møtet er at samarbeidet med Sjøfartsmuséets fagfolk må fortsette.

Lederens spalte

Kulturkontoret og Musikk- og kulturskolen i Sørum har sammen invitert lag, organisasjoner, skoler og andre samarbeidspartnere i kommunen til utarbeidelse av en prosjektplan for "Kulturlivet i Sørum feirer år 2000". Det satses på en markering av overgangen til år 2000 helgen 14. - 16. januar 2000. I den videre framdriften av prosjektet ønsker initiativtakerne seg en stor bredde på innspill fra hele kommunen.

Konkret inviteres det til idédugnad i kommunestyresalen på rådhuset lørdag 29. mai og lørdag 5. juni 1999 fra klokka 09.00 til 16.00. Lederen i Fraunakoret, Egil Kopperud, vil styre prosessen fram til en helhetlig prosjektplan. Både organisasjonsstrukturen og det kunstneriske innholdet i prosjektet må veves tett sammen disse dagene, og det er derfor ønskelig at både administrative og kunstneriske ledere er til stede.

Rektor i Musikkskolen, Magnar Osland, har laget en første skisse til arrangementet, som er konsentrert om Frognerhallen, Frogner grendehus og Frogner kirke. Skissen legger først og fremst vekt på musikkinnslag i alle former, men det er også tanken at det frivillige organisasjonslivet i Sørum skal kunne presentere seg i Frognerhallen med utstillinger, salgsboder og stands lørdag formiddag.

Hva arrangørene sikkert *ikke* har tenkt på at 14. januar er for lokal-

Artikler fra Blaker og Sørum historielag redigeres av Svein Sandnes.

**Returadresse: Svein Sandnes,
Postboks 62, 1927 RÅNÅSFOSS**

B

demokratiet hva 17. mai er for nasjonen. Det er nemlig den dagen i 1837 kong Karl Johan sanksjonerte Stortingets vedtak om formannskapslov for landdistriktene, som vi den dag i dag baserer vårt lokale folkestyre på.

Da grunnloven ble vedtatt i 1814 var det ikke snakk om noen lov for lokalstyret. Alt videre lovarbeid ble overlatt til en komité som fremmet sitt forslag om et rent rådgivende organ i 1920. Formannskapene skulle etter dette forslaget bare befeste embetsmannsstyret. På det Storting som kom sammen i 1833 var det imidlertid 25 bonderepresentanter som ville noe annet. De fremmet det første radikale forslag om et formannskap som både skulle kunne ilegge skatter og bestemme hva midlene skulle gå til. Den loven som ble sanksjonert av kong Karl Johan 14. januar 1837 var et kompromiss vi har levet med siden.

Ved det første kommunevalg i Sørums høsten 1837 hadde bygda 2.570 innbyggere. Av disse var det bare 132, eller ca. 5% som hadde stemmerett. Valget ble kunngjort ved Sørums hovedkirke søndag den 10. og ved Frogner annekskirke søndag 17. september. Selve valgdagen var den 12. oktober, da alle stemmeberettigede måtte møte på lensmannsgården Presterud.

Det ble valgt fire formenn fra Sørums hovedsogn og to fra Frogner anneks. Fra hovedsognet Engebret Hansen Refsum, Anders Nielsen Asak, Ole Andersen Haneborg på Neslerud og Hans Olsen Nordli. Fra Frogner anneks Ole Gulbrandsen Børke og prokurator Paul Christian Nilson på Fløgstad. Den siste ble på det første formannskapsmøtet valgt til Sørums første ordfører.

Vi utfordrer herved politikerne i Sørums til den 14. januar 2000 å invitere til en nasjonal konferanse om det lokale folkestyrets muligheter og begrensninger ved inngangen til et nytt århundre, med målsetting å utarbeide et nasjonalt charter for styrking av folkestyret i kommunene.

Svein Sandnes